Eduskunta
Lav@eduskunta.fi

KAA 5/2020 vp Kansalaisaloite kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi 1.5.2019

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto kansalaisaloitteesta KAA 5/2020

1 Kansalaisaloite

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista lausuntoa kansalaisaloitteesta KAA 5/2020.

Kansalaisaloitteessa on ehdotettu lakimuutosta, joka poistaa rankaisemisen kannabiksen käytöstä, omaa käyttöä varten tapahtuvasta pienen määrän hallussapidosta ja enintään neljän kannabiskasvin kasvattamisesta omaan käyttöön.

Ehdotetut lakimuutokset koskevat rikoslain 50 luvun 1 - 4 §:n huumausainerikosta, huumausaineen käyttörikosta, huumausainerikoksen valmistelua ja edistämistä koskevien säännösten muuttamista. Olennaisin muutos koskee kannabiksen hallussapitoa (enintään 25 grammaa) ja enintään neljän kannabiskasvin määrää (yksi voi olla kuivattu käyttöä varten). Lisäksi 50 lukuun on esitetty lisättäväksi 2 b § Kannabiksen käyttörikos, jolla kannabiksen käyttö säädettäisiin sakolla rangaistavaksi, jos kannabista käytettäisiin esim. päiväkodin tai koulun läheisyydessä, jossa on lapsia tai nuoria.

Kansalaisaloitetta on perusteltu huumausaineiden haittojen vähentämisellä, huumausaineen käyttörikoksesta seuraavan rekisterimerkinnän on esitetty mahdollisesti vaikuttavan arvaamattomasti nuorten henkilöiden elämänkulkuun ja altistavan syrjäytymiselle. Kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista on suositeltu kansainvälisesti ja huumausaineiden rangaistavuuden poistamisella on saavutettu hyviä tuloksia esim. Portugalissa;

2 Huumausainerikosten tilannekuva

Poliisin ja tullin tietoon tulleiden ja paljastettujen huumausainerikosten kokonaismäärä on kasvanut viime vuosina ja erityisesti vuoden 2020 aikana. Huumausainerikollisuus on lähtökohtaisesti piilorikollisuutta ja tulee valtaosin ilmi poliisin ja muiden esitutkintaviranomaisten muiden tehtävien yhteydessä. Törkeitä huumausainerikoksia paljastetaan lähtökohtaisesti poliisin ja Tullin omilla rikostiedustelu- ja -tutkintakeinoilla. Poliisi on kohdentanut toimiaan ja resursseja strategiansa mukaisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan, paljastamiseen ja tutkintaan, josta osoituksena törkeiden huumausainerikosten määrällinen 11% kasvu vuonna 2021.

Kuvio 1. Huumausainerikoksien kehitys vuosina 2016 - 2021 (lokakuu), lähden Polstat.

		2016	2017	2018	2019	2020	Tammi-lokakuu 2020	Tammi-lokakuu 2021	Tammi-lokakuu +/- %
KOKO MAA	Huumausaineen käyttörikos	15 671	16 992	19 191	20 784	23 779	20 352	16 104	-20,87%
	Huumausainerikos	5 520	6 016	6 189	8 000	10 901	9 633	5 222	-45,79%
	Törkeä huumausainerikos	917	1 007	972	1 161	1 143	951	1 060	11,46%
	Yhteensä	22 108	24 015	26 352	29 945	35 823	30 936	22 386	-27,64%

Perusmuotoisten huumausainerikosten määrä kasvoi vuonna 2020 n. 36 % verrattuna vuoteen 2019. Myös vuonna 2019 määrä kasvoi lähes 30 % verrattua vuoteen 2018. Kasvu selittyy osin Tullin paljastamalla Silkkitie kokonaisuudella, josta poliisissa tutkittiin yli 3000 rikosta. Kuluvana vuonna (tammi-lokakuu 2021) huumausainerikosten kokonaismäärä on laskenut n. 27 %. Ennusteen mukaan perusmuotoisten huumausainerikosten ja käyttörikosten määrä tulee kuitenkin olemaan suurempi kuin vuonna 2018[1]. Rikosten paljastamiseen ja ilmituloon vaikuttaa olennaisesti poliisin valvonnan määrä ja poliisin muut tehtävät.

Yleisenä havaintona on, että huumausaineiden käyttömäärät ovat selvästi kasvaneet viime vuosina. Tätä havaintoa tukevat mm. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) jätevesitutkimukset, joiden mukaan esim. amfetamiinin käyttömäärät ovat kasvaneet voimakkaasti vuodesta 2012, jolloin tutkimukset aloitettiin[2].

Huumausaineiden käyttäjien määrät ja käyttömäärät ovat kasvaneet kaikissa ikäryhmissä. THL:n vuonna 2018 tekemän kyselytutkimuksen mukaan kannabis on yleisin Suomessa käytetty huumausaine. Huumekyselyn mukaan 15–69-vuotiaassa väestössä joskus kannabista kokeilleiden osuus oli 24 prosenttia. Naisista kokeilleita oli 19 prosenttia ja miehistä noin 28 prosenttia. Kokeilut painottuvat nuorten 25–34-vuotiaiden aikuisten ikäluokkaan, joista lähes puolet (44 %) oli joskus elämänsä aikana kokeillut kannabista[3].

Suomessa oli arvion mukaan 31 100–44 300 amfetamiineja ja opioideja ongelmallisesti käyttävää vuonna 2017. Päihdehuollon huumeasiakkaat olivat vuonna 2018 pääosin miehiä (71 %), asiakkaiden keski-ikä oli 34 vuotta ja 52 prosentilla oli ainakin kolme ongelmapäihdettä.

Reilu kolmasosa (37 %) vuoden 2018 Huumekyselyn vastaajista oli sitä mieltä, että kannabiksen hankkiminen 24 tunnin kuluessa olisi melko tai hyvin helppoa. Tämä osuus on hieman kasvanut vuoden 2014 vastaavasta (30

[1] Poliisin tulostietojärjestelmä v. 2015-2021
[2] THL; Jätevesitutkimus: väestötason huumeiden käyttö - THL
[3] THL; Huumetilanne Suomessa 2020, Julkaisut - THL

%). Alle 35-vuotiaista yli puolet oli sitä mieltä, että kannabista olisi helppo saada hankituksi 24 tunnin kuluessa, jos niin haluaisivat tehdä.

Poliisin näkemyksen ja kokemuksen mukaan huolestuttavaa on erityisesti nuorten huumausaineiden käytön lisääntyminen, suhtautuminen huumausaineiden käyttämiseen sekä huumausaineiden helppo saatavuus esim. tietoverkkojen avulla.

Huumausaineiden käytön ongelmista ja vaikutuksia yhteiskunnan turvallisuuteen ja erityisesti liikenneturvallisuuteen kertoo erityisesti huumaavien aineiden käytön lisääntyminen tieliikenteessä. Vuonna 2020 huumaavat aineet rattijuopumusrikoksissa ylittivät alkoholirattijuopumusten määrän. Kuluvana vuonna (tammi-lokakuu) huumerattijuopumusten määrä on laskenut n. 19 % (rattijuopumusten kokonaismäärä on laskenut n. 13,5 %). Huumetapausten määrä tulee ennusteen mukaan olemaan kuitenkin suurempi kuin v. 2019. Ilmitulleiden rattijuopumustapausten määrään vaikuttaa olennaisesti poliisin valvonnan määrä ja poliisin muut tehtävät.

Kuvio 2, Rattijuopumusrikokset 2016 -2021 (lokakuu), lähde Polstat.

		2016	2017	2018	2019	2020		Tammi-lokakuu		
								2020	2021	+/- %
KOKO MAA	Huumaava aine	5 007	5 752	6 758	7 034	9 286		7 860	6 362	-19,06%
	Alkoholi ja huumaava aine	783	901	997	1 144	1 459		1 250	1 001	-19,92%
	Alkoholi	11 428	10 991	11 210	10 318	9 521		8 025	7 447	-7,20%
	Yhteensä	**17 218**	**17 644**	**18 965**	**18 496**	**20 266**		**17 135**	**14 810**	**-13,57%**

Huumausaineiden käyttö aineesta riippumatta liittyy olennaisesti muuhun rikollisuuteen ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöihin. Edellä todettujen rattijuopumus tapausten lisäksi muiden päihteiden kuin alkoholin käyttö on yhä useammin mukana myös muissa rikoksissa ja poliisin tehtävissä.

3 Poliisihallituksen näkemys ja kanta kannabiksen käytön dekriminalisointiin

Vuonna 2001 voimaan tulleen huumausaineen käyttörikosuudistuksen keskeisenä sisältönä oli rangaistusmääräysmenettelyn käytön mahdollistaminen oman käytön tapauksissa. Lain tarkoituksena ei ollut ankaroittaa huumausaineen käytöstä tai hallussapidosta omaa käyttöä varten tuomittavia rangaistuksia. Lakivaliokunta korosti, ettei sakkorangaistuksen siirtäminen rangaistusmääräysmenettelyssä määrättäväksi saa johtaa toimenpiteistä luopumissäännösten soveltamatta jättämiseen. Toisaalta poliisialoitteisen sakkomenettelyn käyttäminen tai toimenpiteestä luopuminen yksittäistapauksissa ei saa hämärtää teon rangaistavuutta vaan rikoksesta epäillyn toimintaan on puututtava vaikuttavalla tavalla.

Huomautuksen antaminen on yksi laittomaan toimintaan puuttumisen muoto ja voi huumausaineen käytön lopettamisen kannalta johtaa jopa parempaan lopputulokseen kuin ankarammat seuraamukset. Laittomasta teosta rankaiseminen ei ole ratkaisu huumausaineriippuvuudesta eroon pääsemiseksi, vaan tarvitaan yhtälailla huumausaineen käyttäjän ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Vähäisissä tapauksissa poliisi voi esitutkintalain 3 luvun 9 §:n nojalla jättää esitutkinnan toimittamatta ja antaa epäillylle huomautuksen. Rikoslain 50 luvun 7 §:n perusteella toimenpiteistä voidaan luopua vähäisissä tapauksissa, ja lisäksi syyte voidaan jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksesta epäilty tai tekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Tarkoituksena on, että monia vaihtoehtoja sisältävä puuttumisjärjestelmä huumausaineen käyttörikoksiin toimii selkeästi porrastetulla ja johdonmukaisella tavalla. Teon vähäisyyden asteesta riippuen kysymykseen tulevat tapauskohtaisesti harkittuna seuraavat puuttumisjärjestelmän portaittaiset vaihtoehdot:

1. Toimenpiteistä luopuminen ja huomautus,
2. Esitutkinnan rajoittaminen,
3. Syyttämättäjättäminen,
4. Sakkovaatimuksen antaminen ja rangaistusmääräyksen määrääminen
5. Syytteen nostaminen.

Poliisi ei näe tarvetta nykyisen käytännön muuttamiseen kannabiksen, eikä huumausaineen käyttörikoksien osalta laajemminkaan. Poliisi on yksi keskeinen toimija huumausaineen käytön ennalta estämisessä, mutta erityisesti terveys- ja sosiaaliviranomaisten toimenpiteiden osalta kysymykseksi nousevat paikallisten käytänteiden ja resurssien määrä. Päihdehuoltolain 3 §:n mukaan päihdehoidosta vastaa kunta. Paikalliset erot palveluiden tuottamisessa ja päihdeongelmaisten hoitomahdollisuuksissa ovat todennäköisesti huomattavat.

Poliisi näkemyksen mukaan olemassa olevia puuttumisjärjestelmän portaittaisia vaihtoehtojen hyödyntämistä voidaan kehittää ja käytäntöjä yhdenmukaistaa edelleen. Suomen huumausainepolitiikka on 20 vuotta perustunut siihen, etteivät rangaistukset ratkaise huumeongelmaa. Pelkkä käyttöön ja hallussapitoon liittyvä lainmuutos ei ole riittävä toimi esimerkiksi huumekuolemien vähentämisessä. Sen sijaan käyttäjien välittömään hoitoonohjaukseen ja edelleen hoidon toteutumiseen tulee panostaa.

Poliisi ja muut esitutkintaviranomaiset eivät ole esteenä käyttäjien hoitoon hakeutumiselle ja ohjaamiselle. Ongelmana on hoitopaikkojen ja mahdollisuuksien vähäisyys sekä käyttäjien motivaation puute hoitoon hakeutumisesta ja edelleen sitoutumisesta, joka varmuudella heikkenee, jos hoitoon on vaikea päästä ja hoitoonohjauksesta kuluu pitkä aika. Poliisi on suunnannut omia toimenpiteitään entistä enemmän ennalta estämiseen erityisesti

nuorten kohdalla ja ohjeiden mukaisesti toimenpiteiden porrastamiseen sakottamisen sijaan. Toimenpiteitä ovat mm. ensimmäistä kertaa käyttörikoksesta kiinnijääneiden puhuttaminen ja syyttäjän järjestämä neuvottelu sekä hoitoonohjauskeskusteluiden tehostaminen, joista Poliisihallitus on ohjeistanut poliisiyksiköitä. Sakkovaatimusten määrä on laskenut viime vuonna n. 9 % verrattuna 2019 ja kuluvan vuoden ennusteen mukaan on laskemassa edelleen. Hoitoonohjauksia on kirjattu moninkertaisesti aiempaan verrattuna.

Poliisin huumausaineen käyttörikoksista antamat sakkovaatimukset

Tiedot päivitetty 4.11.2021

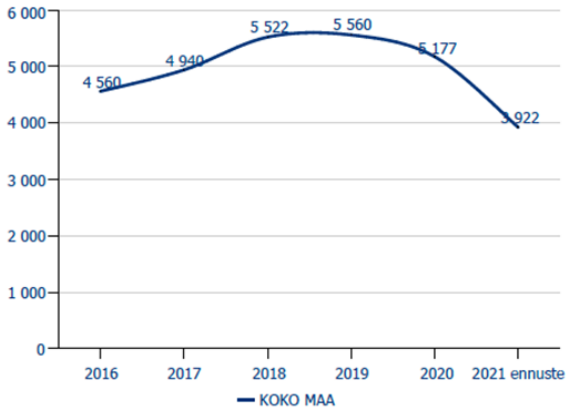

Huumausaineen käyttäjien hoitoonohjaukset

Tiedot päivitetty 4.11.2021

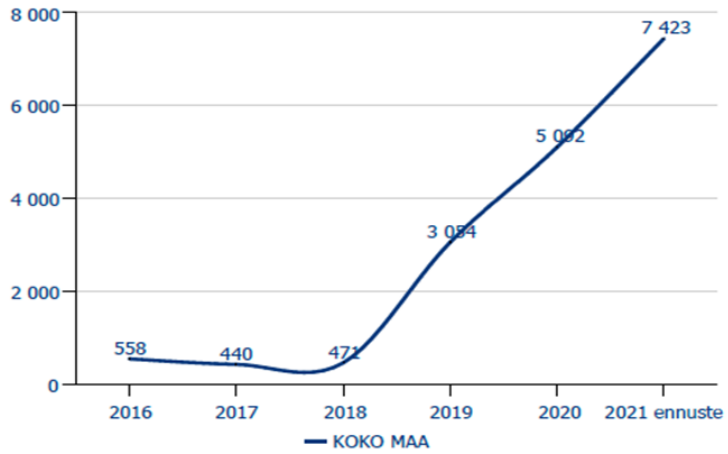

Kannabiksen dekriminalisoinnilla on suora vaikutus poliisin ennalta estävään toimintaan ja edellä mainittujen puhutusten ja hoitoonohjaus -keskusteluiden järjestämiseen, koska em. toimenpiteet ovat osa esitutkintatoimenpiteitä, joissa huumausaineen käyttäjiä kohdataan. Poliisin näkemyksen mukaan kannabiksen dekriminalisoinnilla tai jollakin muulla huumausaineiden käytön kriminalisointia vähentävillä toimenpiteillä olisi todennäköisesti huumausaineiden käyttöä edelleen lisäävä vaikutus.

Huumausaineiden käyttäjäkunta todennäköisesti laajenisi ja entistä nuoremmat kokeilisivat huumausaineita, mikä todennäköisesti johtaisi jonkin asteiseen riippuvuuteen tai ainakin sen kasvuun ja sitä kautta entistä kovempien ja vaarallisempien huumausaineiden käyttämiseen. Käyttömäärien ja käyttäjien määrän kasvulla olisi suora vaikutus muun rikollisuuden ja häiriöiden lisääntymiseen, koska huumausainerikollisuus käyttörikokset mukaan lukien kytkeytyvät vahvasti muuhun rikollisuuteen (väkivalta-, omaisuus- ja ampuma-aserikollisuus).

Kannabiksen dekriminalisoinninilla on vaikutusta myös vakavampien rikosten esitutkintaan ja pakkokeinojen käyttämiseen, kun esim. nuoren hallussa olevan huumausaineen hankkimista ja sitä kautta nuorille aineiden välittämistä ja muita rikoksia ei kyettäisi tehokkaasti tutkimaan. Huumausaineen käyttörikosten tutkinnan yhteydessä paljastetaan ja tulee ilmi myös muita törkeämpiä rikoksia sekä mikä tärkeintä kohdataan nuori ja havainnoidaan hänen elämänhallinnantilannetta, annetaan hoitoonohjausta, tuetaan hoitoon hakeutumisessa ja osoitetaan paikka josta hoitoa on saatavissa, kuten Lounais-Suomen poliisilaitos lausunnossaan toteaa.

Aloite on monelta osin epäselvä ja sisältää monia lainsäädännöllisiä ongelmia. Aloitteessa on esitetty sallittavaksi neljän kasvin kasvatus omaan käyttöön, mikä luo valvonnallisen ja tutkinnallisen haasteen, eikä poista mahdollisuutta kiertää tämänkaltaista määrän perustuvaa säännöstä. Käytännössä neljän kasvin kasvattaminen mahdollistaa suuren huumausainemäärän kasvattamisen vuositasolla, kuten Keskusrikospoliisi Eduskunnan lakivaliokunnalle toimittamassaan lausunnossaan osoittaa ja perustelee.

Kannabiksen käytön ja vähäisen kasvattamisen dekriminalisointi ei poistaisi tai vähentäisi huumausainekauppaa ja järjestäytynyttä rikollisuutta. Kasvava huumausaineiden kysyntä luo aina tarjontaa, jota järjestäytynyt rikollisuus kykenee hyödyntämään. Poliisin havaintojen mukaan järjestäytynyt rikollisuus hyödyntää elämänhallintansa menettäneitä henkilöitä esimerkiksi juuri kannabiksen kasvattamisessa.

Säännös ei käytännössä vähentäisi poliisin tehtäviä, koska jo nyt suuri osa huumausaineen käyttörikoksista liittyy ja tulee ilmi poliisin muilla tehtävillä ja muiden rikosten yhteydessä, erityisesti rattijuopumustapauksina. Lisäksi huumausaineita tavataan esimerkiksi pahoinpitely- ja ryöstörikosten yhteydessä sekä häiriötehtävillä ja kotihälytyksillä.

Edellä todetun perusteella poliisin kanta kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseen on ehdottoman kielteinen. Poliisi kannattaa ja tukee huumausaineiden käyttäjien välitöntä hoitoonohjausta ja hoidon kokonaisvaltaista kehittämistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveyden ja hyvinvoinninlaitos lausuvat tarkemmin huumausaineiden käytön lainsäädännöllisistä ongelmista, kansainvälisten sopimusten vaikutuksista sekä lääkinnällisistä ja terveydellisistä vaikutuksista.

Poliisitarkastaja Tuomas Pöyhönen